

Documente moldovenești de la Ștefan cel Mare (completare la ediția lui I. Bogdan), 1933; M. Costăchescu, *Documente de la Bogdan-Voevod (1504—1517)*, Buc., 1940; D. P. Bogdan, *Acte moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare*, Buc., 1938, D. P. Bogdan, *Acte moldovenești din anii 1426—1502*, Buc., 1947.
Materialul studiat l-am sistematizat astfel:

I. *Termeni întâlniți în documentele externe și interne:*

A. *Substantive*. 1. termeni politico-diplomatici a) funcțiuni, demnități, titluri; b) documente și părțile lor componente, c) tratat, învoială, convenție; d) alți termeni diplomatici. 2. termeni social-administrativi, 3. termeni comerciali; 4. termeni militari. 5. termeni religioși a) titluri și ranguri; b) alți termeni și formule religioase), 6. alți termeni. B. *Adjective și participii*. C. *Pronume*. D. *Verbe*. E. *Adverbe*. F. *Prepoziții și conjuncții*. G. *Expresii, locuțiuni adverbiale și prepoziționale*. H. *Onomastică*. I. *Toponomastică*.

II. *Termeni întâlniți numai în documente interne*².

Înainte însă de a trece la examinarea materialului, trebuie să arătăm care sînt criteriile după care ne-am condus în stabilirea calității de polonism a termenilor cercetați.

Printre documentele externe multe sînt solii, tratate, privilegii, scrisori omagiale, etc. adresate regilor și nobililor poloni și lituani, în care pisarii aparținînd cancelariei moldovenești întrebuițau termeni împrumutați din cancelaria polonă; unele documente adresate acestora sînt scrise pe teritoriu nemoldovenesc, la Sniatyn, Colomeia, Troț, Lvov, Lublin ș.a. (localități care se află pe teritoriul U.R.S.S. sau R. P. Polone), deci într-un mediu dialectal rus sud-vestic, bogat în elemente ucrainene, bieloruse, polone și uneori chiar cehe. Numele pisarilor nu apare la sfîrșitul actelor externe (cum este obiceiul la cele interne), dar credem că în majoritatea cazurilor erau alții decît cei care scriau documente interne. Importanța care se acorda actelor destinate statelor vecine cu care Moldova avea relații politice și economice strînse impunea existența unor pisari dintre cei mai buni, cu un stagiu mai îndelungat în cancelariile domnești, cunoscători ai formulelor diplomatice ale cancelariilor străine în slavonă³. În lipsa acestora se apela la pisari străini, ucraineni, ruși și poate chiar poloni. Este de presupus că pisarii erau tocmai oameni care, fie datorită originii lor etnice nemoldovenești, fie experienței mai îndelungate, puteau să se exprime, în actele pe care le scriau, cît mai mult posibil pe înțelesul părții polone. Unii dintre aceștia, însoțind pe voievozii sau solii moldoveni în Ucraina și Polonia, trăind deci într-un anumit mediu slav, aveau posibilitatea să învețe într-o anumită măsură limbile slave vii, vorbite precum și să se familiarizeze cu terminologia de cancelarie în slavona de redacție rusă-vestică. Unele acte foarte bogate în polonisme și ucrainisme sînt, credem, produsul direct al dictării de către curtenii regali. Admitem de

¹ Cercetarea nu este exhaustivă; dat fiind caracterul stereotip al multora dintre acte, mai ales interne, am recurs de multe ori la sondaj.

² Pentru că sînt mult mai puține, nu mai urmărim aceași împărțire ca la prima categorie.

³ Din rîndurile pisarilor, cei mai destoinici și experimentați ajung logofeți, ca Brateiu, Dobruș ș.a. (cf. N. IORGA, *Introducere și rezumate la Album paleografic moldovenesc*, documente din sec. XIV—XVI, adunate de IOAN BOGDAN, București, 1926, p. 2—3).